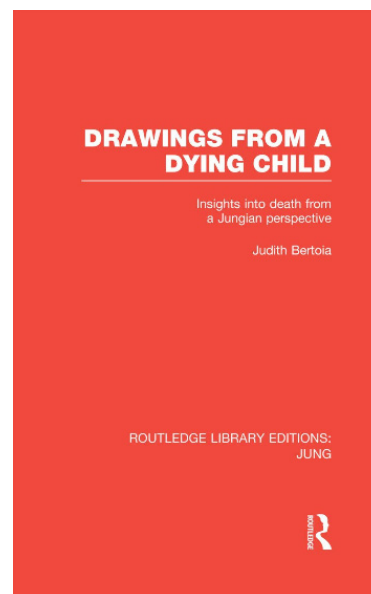

Bokanmälan
Bokanmeldelse

Judith Bertoia
Vancouver

Drawings from a dying child

– Insight into death from a Jungian perspective

Det har kommit en nytgåva av en bok, som visar på det stora värdet av expressiva psykoterapeutiska tekniker i mötet med svårt sjuka, döende barn. Kliniskt bakgrundsmaterial vägs samman med barnets bilder. En vetenskapligt förankrad analys av teckningsmaterial förmedlas också i boken.

Under senare år har man dessvärre alltmer sällan publicerat litteratur som utgår från barns egna upplevelser av psykiska tillstånd och smärta. Det är därför ett gott initiativ som Routledge förlag tagit genom att ge ut denna drygt 20 år gamla bok. En nytgåva har gjorts under 2015 av Judith Bertoias bok om ett döende barns teckningar och målningar i en psykoterapeutisk kontakt. Den 6-åriga dödssjuka flickan Rachel bad terapeuten Judith Bertoia att berätta för andra om de målningar som hon gjort under sin sista tid i livet. Bertoia bestämde sig då för att sammanställa Rachels bilder med berättelser från föräldrarna och information från

sjukhusjournalerna.

I det inledande kapitlet kan man finna många läsvärda litteraturreferenser, som än idag är användbara, om barn som är döende. Bland annat hänvisas till Elisabeth Kübler-Ross som redan 1981 skrev att små barn, även 3–4-åringar, är medvetna om sin förestående död och kan prata om döendet som väntar dem. Men att ”prata om” innebär inte en verbalt medveten kommunikation. Kübler-Ross menade att det finns tre nivåer av kommunikation; en klart verbal nivå, en symbolisk verbal och en tredje icke-verbal symbolisk, till exempel teckningar, målningar, lek, gester.

I Bertoias bok får läsaren följa hur självutvecklingen förändras i det döende barnet, genom upplevelser av sjukdomens smärtsamma verkningar och kontakten med andra i omgivningen. Fem stadier beskrivs som illustrerar upplevelsen av sjukdomsförloppet: 1. *Seriously ill*; 2. *Seriously ill and will get better*; 3. *Always ill and will get better*; 4. *Always ill and will never get better*; 5. *Dying*.

Bertoa hävdar, i likhet med andra författare, att ett barn behöver konkret information och egna upplevelser (både kroppsliga och känslomässiga) innan det kan röra sig från ett stadium till nästa. Författaren framhåller att när barn befinner sig i det sista stadiet behöver de kontakt med andra barn som befinner sig i samma fas av livets slutskede. Det är speciellt svårt för barn att lämna sina närmaste som står för trygghet, omsorger och delande av den fysiska och psykiska smärtan. Att få "sällskap" av andra barn som snart ska vandra samma oförutsägbara väg kan göra döendet något mindre ensamt. Mamma, pappa, syskon, kamrater ska man lämna. Men någon annan ska gå samma väg. Hela boken visar på allvaret i denna process och på det mod som krävs av barn, föräldrar och personal att följa med på denna väg tills man måste skiljas åt.

Barn har en förmedveten kunskap om sin dödliga sjukdom och att den bara kan utvecklas åt ett håll. Detta sker efter långvariga och smärtsamma behandlingar, som haft temporärt gynnsam effekt, men inte kunnat bota. För barn är det svårt – och ofta omöjligt – att i ord beskriva upplevelsen av de förändringar de känner i sin kropp. Det är också svårt för unga människor att bemöta de anhörigas oroliga gensvar och den medicinska personalens åtgärder. Genom att låta barn få använda sig av egna sätt, som de själva väljer, kan de börja gestalta och forma sina upplevelser. De inre tillstånden kan på så sätt finna en yttre uttrycksform (till exempel i en teckning), och det kan bli möjligt att börja tänka och prata om det som producerats. Och det är via innehållet i målningar och teckningar som barnet och terapeuten kan dela känslomässiga upplevelser som emanerar från bilderna. På så sätt blir behandlaren en delaktig följeslagare i den process som oundvikligen leder till att livskrafterna ebbar ut.

Bertoa skriver att det blivit alltmer öppet att i allmänna ordalag prata om döden, men trots det så tenderar vi att hålla borta känslor och tankar

som vår egen dödlighet väcker. Speciellt aktuellt blir detta, när vi ser en ung människa förtvina och närma sig sina sista dagar i livet. Många hävdar fortfarande att man ska undvika att fokusera på barnets oro. I boken framhålls istället hur man kan underlätta separationsprocessen från livet och de anhöriga genom att bemöta och dela barnets individuella uttryckssätt. Det är således en terapeutisk insats där man delar barnets upplevelser av döendet och den förestående förlusten av föräldrar, syskon och andra nära och kära. Boken visar hur man kan möta ett barn med en allvarlig cancerdiagnos genom att följa barnets bilder och dela berättelserna om dem. Med respekt och värme följer terapeuten den lilla flickan Rachel genom en serie teckningar som hon producerar under en lång behandlingstid ända fram tills döden närmar sig.

Läsaren får följa sjukdomsförloppet och varje teckning åtföljs av ett utdrag ur föräldrarnas mycket gripande dagbok under den aktuella tiden. Likaså åtföljs varje teckning av ett utdrag ur de medicinska journalerna med läkarnas kommentarer om Rachels sjukdomstillstånd. Boken avslutas med ett kapitel som vänder sig till omvårdnadspersoner, medicinsk personal, präster, lärare och andra som möter barn med dödliga sjukdomar. I en bilaga kan man också läsa om den forskningsprocedur som var länkad till tolkandet av varje enskild teckning. Det finns en mycket noggrann beskrivning av vilka kriterier man utgått från, då teckningarna och målningarna analyserades och jag kan bara rekommendera alla som är intresserade av att möta barn i deras egna uttryckssätt att ta del av dessa mycket användbara metodologiska utgångspunkter.

Bertoa är mycket noga med att påpeka den försiktighet man alltid måste beakta vid tolkning av en annan människas uttryckssätt av affektivt laddade upplevelser, som gestaltas genom symboler eller metaforer. De är ännu inte helt medvetna för barnet, och den unge måste erbjudas tid att få forma dem, till exempel i en teckning. En delad tanke om det som producerats kan därför aldrig bli annat än en tentativ tolkning. Varje teckning är unik och återspeglar det individuella barnet som ritat den. Hon betonar också vikten av att inte prata i du-och-jag-form, utan utgå från det tecknade materialet och prata om det i tredje person. Den terapeutiska teknik som används är på så sätt präglad av ett jungianskt synsätt, där materialet lever i sin egen

rätt och det är genom detta man möts.

Rachel var i 6-årsåldern när hon började må allt sämre och man konstaterade att hon drabbats av kronisk myeloisk leukemi. Hon behandlades under två års tid, med stundtals god effekt. Periodvis blev hon sämre. Efterhand drabbades hon av allt svårare somatiska pålagringar med inre blödningar, som krävde mycket smärtsamma och långdragna behandlingar. Hoppet om bättring kom och gick i samband med behandlingarna. Föräldrarna berättade att de uppfattade att Rachel hade en intuitiv upplevelse av att hon snart skulle dö, även innan diagnosen var fastställd. Men detta var inget man ville bekräfta för Rachel, det var viktigt att i början av sjukdomsförloppet förmedla hopp om bättring.

Under Rachels sista månader i livet träffade hon terapeuten Judith Bertoia och det som flickan ritade kom att bli en länk till hennes inre upplevelser. Bilderna blev också en länk till föräldrarna och personalen på sjukhuset. Det var således inte ett slutet rum för Judith, utan något som hon ville att terapeuten också skulle visa och förklara för hennes närmaste och de som vårdade henne. Speciellt berörande är de målningar som förmedlar teman kring hur hon och hennes familj skulle lämna varandra. De djupt smärtsamma känslor, som dessa bilder gestaltar, hade Rachel sannolikt inte kunnat visa eller prata om direkt inför de sorgsna personerna som följde henne genom sjukdomen. När känslor fick uttryckas i symbolform blev det möjligt för Rachel att förmedla dem och också möjligt för andra i hennes omgivning att ta emot dem.

I boken får man följa Rachels sista tid i livet. Alla hennes målningar och beskrivningar av vad hon själv säger att hon ritat finns återgivna, likaså föräldrarnas och sjukhuspersonalens kommentarer om sjukdomsförloppet och inte minst terapeutens tankar om vad som kan ha rört sig i Rachel. Att få ta del av Rachels bilder och terapeutens funderingar kring dem ger en mycket intressant och emotionellt berörande inblick i hur en liten flicka närmar sig det oundvikliga slutet. Som läsare fylls man också av beundran för terapeutens förmåga att uthärda sorgen i det innehåll som Rachel visar upp. Hela boken förmedlar respektfullhet och medkänsla, något som säkerligen också Rachel fick med sig från sin terapeut under sin sista tid.

Denna bok är en guldgruva för alla som vill möta enskilda barn i deras unika upplevelser av

sin sjukdom och ta del av deras mer eller mindre skräckfyllda fantasier över vad som väntar dem, när de ska lämna sin familj kvar på jorden och själva närma sig ett oförutsägbart skede, där livet tar slut.

Britta Blomberg

leg psykolog, leg psykoterapeut
Mellanrummets redaktion, Stockholm
info@mellanrummet.net

Judith Bertoia, Ph.D.

är registered Psychologist, play therapist and supervisor. Hon är verksam i Vancouver, British Columbia, Kanada i privatpraktik med patienter, handledning och som föreläsare.

Judith Bertoia

Drawings from a dying child – Insight into death from a Jungian perspective.

London and New York 2015: Routledge Library Editions. Jung.

ISBN: 978-0-415-82179-7 (Set)

978-1-138-79115-2 (Vol 1)

Tidigare utgåva 1993 ISBN: 0-415-07218-2

Ant sid: 137